

Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi Konusunda Yazılan Doktora Tezlerinin İncelenmesi: Bir İçerik Analizi

Işın Sever*

Makale Geliş Tarihi: 29/09/2020

Makale Kabul Tarihi: 15/11/2020

DOI: 10.35675/befdergi.801635

Öz

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi konusunda Türkiye’de son 10 yılda yazılan doktora tezlerindeki araştırma eğilimlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de 2010-2019 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılmış olan 125 doktora tezi; yıl, üniversite, konu alanı, yöntem, veri toplama araçları, örneklem, veri analizi ve çalışma konuları açısından incelenmiştir. Araştırma, betimsel içerik analizi çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma verileri tez sınıflama formuyla toplanmış, veriler içerik analiziyle analiz edilmiştir. Araştırma bulguları; tezlerin büyük bir çoğunluğunda çeşitli değişkenlere yönelik etki araştırmalarının yapıldığını ve deneysel girişimlere önem verildiğini göstermektedir. Nitel boyutta genelde durum çalışmalarının tercih edildiği, eylem araştırması, etnografya, fenomenoloji ve temellendirilmiş kuram araştırmalarının tercih edilmediği belirlenmiştir. İncelenen araştırmalarda alışılagelik yöntemler ve veri analizlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doktora tezleri, eğilim, sosyal bilgiler öğretimi

Investigation of PhD Theses on Social Studies Education in Turkey: A Content Analysis

Abstract

Aim of the study is to investigate the trends between the years 2010-2019 conducted research in the doctoral theses in Social Studies Education in Turkey. For this purpose, 125 theses were evaluated in terms of the year, university, general subject areas, method, data collection tools, sample, data analysis and study topics. The research was designed as a descriptive content analysis study. Research data were collected by thesis classification form and data were analyzed using content analysis. Findings show that in the majority of the theses, impact researches on various variables were conducted and experimental attempts were made. In qualitative dimension, case studies were generally preferred; action research, ethnography, phenomenology and grounded theory were not preferred. It has been observed that conventional methods and data analysis are used predominantly in the investigated studies.

Keywords: PhD thesis, social studies teaching, trends

* Hakkâri Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Hakkâri, Türkiye, isinersever@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5381-6976

Giriş

Toplumların varlıklarını sürdürmeleri, o toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle uyum içinde yaşayabilmeleriyle mümkündür. Toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle uyumunun sağlanması amacıyla sürdürülen faaliyetlerin tamamı vatandaşlık eğitimi kapsamında değerlendirilebilir. Ülkeler, vatandaşlık eğitimlerini örgün ve yaygın eğitim yoluyla gerçekleştirirler. Vatandaşlık eğitiminin gerçekleştirilmesinde örgün eğitim kapsamında birçok dersten yararlanılır. İlkokul ve ortaokul öğretim programlarımızda yer alan sosyal bilgiler dersleri de, vatandaşlık eğitiminde kullanılan önemli derslerden birisidir. Sosyal bilgiler dersi; bireysel, toplumsal ve kültürel kimliğin bilincinde olan, demokratik yaşam biçimini ve değerlerini benimsemiş, vatandaşlık sorumluluğunun gerektirdiği becerileri kazanmış, etkin bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Yaşar, 2008). Bu ders vatandaşlık eğitimlerinin bir parçası olarak; bireyin içinde yaşadığı topluma ve dünyaya uyum sağlamasını, sosyal katılımı ve kültürel farkındalığı geliştirmeyi amaçlamaktadır (Akdağ, 2014; Chislett, 2008; Öztürk, 2009). Buradan hareketle sosyal bilgiler dersinde temel vurgunun vatandaşlık eğitimine yapıldığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık eğitimi gerçekleştirmek için; demokratik değerler kazandırma, beceri kazandırma, vatandaşlık ve sosyal katılımı sağlama, toplumun gereksinim duyduğu sosyal bilimler alanındaki bilgiyi kazandırma gibi amaçlar taşır (Chapin, 2006). Öztürk (2009) sosyal bilgiler dersini; sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemi, etkin vatandaşların yetiştirilmesinde kullanan bir ders olarak tanımlamaktadır. Sözer (2008) sosyal bilgiler dersinin; Coğrafya, Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji, Eğitim, Hukuk, Ekonomi, Tarih alanlarını kapsayan geniş bir ders olduğunu ifade etmektedir. Maxim (2006) sosyal bilgiler dersini; genel amacı vatandaşlık eğitimi olan, sosyal bilimlerin bilgisini sunan, üst düzey düşünme becerilerini geliştiren, çok kültürlü eğitim anlayışını benimseyen ve etkin vatandaşlık özellikleri kazandıran bir ders olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda sosyal bilgiler dersinin benimsediği üç geleneğin olduğu söylenebilir. Bu gelenekler; vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgilerdir (Barr, Barth & Shermis, 1978). Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerde öğrenci, öğretim yoluyla milliyetçi ya da demokratik değerler kazanmaya teşvik edilir. Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler geleneğinde, öğrenciye başarılı bir vatandaşlık için sosyo bilimsel içerik ve prosedürler sunulur. Bu içerik ve prosedürler, temelini sosyal bilimlerin disiplinlerinden alır (Ross, Mathison & Vinson, 2014). Yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler geleneğinde ise öğrencilerin problem çözüme ve karar verme becerilerini öğrenip uygulamaları amaçlanır. Buna paralel olarak öğrencilerin bireysel ve kamusal sorunları tanımlayıp analiz edebilecekleri ve bunlara yönelik kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme süreçlerine ağırlık verilir (Öztürk, 2009). Sosyal bilgiler, bireyin kendisinden dünyaya açılan öğrenme ve aydınlanma sürecine rehberlik eden önemli bir ders, sözü edilen süreçlerdeki tüm bileşenlerin organize edildiği bir yol haritasıdır (Köksal, 2016). Aynı zamanda sosyal bilgiler, milli eğitim

sistemimizin genel amaçları doğrultusunda yetiştirilmek istenen vatandaşların eğitiminde doğrudan rol verilmiş derstir. Şöyle ki; bu yüzden gerek ilköğretim, gerek yükseköğretim kademesinde öğretmen yetiştirmede doğrudan kendi ismiyle yer alır (Akdağ, 2014).

Toplumsal değişimler, sosyal bilgiler dersinin hem içeriği hem de öğretimi konusundaki bakış açımızı zaman içerisinde değiştirmeye zorlamaktadır. Buna paralel olarak sosyal bilgiler öğretim programı da geçmişten günümüze gelişimini devam ettirmektedir (Bolton, 2008; Spring, 2005; Öztürk, 2009). Bu gelişim, temelini alanyazındaki bilgi birikiminden almaktadır. Bireyin hayata hazırlanmasında ve topluma kazandırılmasında böylesine büyük bir rol biçilmiş olan sosyal bilgiler dersinin öğretimi konusunda çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmını da alanda yapılmış olan doktora tezleri oluşturmaktadır. Tarman, Güven ve Aktaşlı’nın (2011) çalışması sosyal bilgiler eğitimi alanında doktora tezi hazırlayan pek çok araştırmacının üniversitelerde akademisyen olarak görev aldıklarını göstermektedir. Yani bu çalışmalar doktora unvanının alınmasında ve akademiye yer edinilmesinde kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmalar; uzun soluklu, kapsamlı, danışmanların, tez izleme komitelerinin, tez savunma jürilerinin denetimine tabi çalışmalardır. Ayrıca bu çalışmalar üniversitelerdeki ilgili bölümlerin eğilimlerini yansıtmakta ve sosyal bilgiler eğitimi alanındaki yeni çalışmalara ve eğitim politikalarına (Canbulat, Avcı & Sipahi, 2016) da yön vermektedir. Sözü edilen gerekçelerle bu çalışmada; sosyal bilgiler eğitimi konusunda yapılmış doktora tezlerinin ele alınmasına karar verilmiş, tezlerdeki eğilimlerin belirlenmesinin ve mevcut durum hakkında genel bir tablo çizilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi konusunda yapılmış olan çalışmaların incelendiği, bazı eğilim araştırmalarının olduğu görülmektedir. Oruç ve Ulusoy (2008), 2000-2007 yılları arasındaki sosyal bilgiler eğitiminde yapılan yüksek lisans tezlerini inceledikleri araştırmada, araştırmacıların çalışmalarında yanlış veya eksik araştırma yöntemlerini kullandıklarını ve konu seçiminde özgün olmadıklarını belirtmektedir. Geçit ve Kartal (2010), 2000-2010 yılları arasındaki sosyal bilgiler eğitimi konusundaki bildiri, makale ve lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmalarında birçok çalışmanın içerik, yöntem ve amaç açısından benzerlik taşıdığı ve bunların birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadığını belirlemişlerdir. Tarman, Acun ve Yüksel (2010), 1994-2010 yılları arasındaki lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmada, tezlerin genel bir çerçeve içinde kaldığı ve nadir olarak bu çerçevenin dışına çıktığı, bu yönüyle tezlerin birbirini tekrar eder nitelikte olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şahin, Göğebakan Yıldız ve Duman (2011), 1990-2010 yılları arasındaki lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmada, yüksek lisans tezlerinde eğitim programlarının, doktora tezlerinde ise öğretim yöntem ve tekniklerinin ağırlıklı olarak çalışıldığını belirlemişlerdir. Oğuz Haçat ve Demir (2018), 2002-2018 yılları arasında yapılan doktora tezlerini inceledikleri araştırmada en çok çalışılan konunun öğretim programı öğeleri ve öğretim yöntemleri olduğunu belirlemişlerdir. Dilek, Baysan ve Öztürk

(2018), 2010-2017 yılları arasındaki yüksek lisans tezlerini inceledikleri araştırmada tarama modelinin ağırlıklı olarak kullanıldığını ve tezlerde en çok konu-kavram öğretimi konularının işlendiği sonucuna ulaşmışlardır. Duman ve İnel (2019), 2008-2014 yılları arasındaki yüksek lisans tezlerini inceledikleri araştırmada, en çok çalışılan konunun öğretim uygulamaları olduğu ve araştırmacıların ağırlıklı olarak tarama modelini kullandığı belirlenmiştir. Akaydın ve Kaya (2015), hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarında 2000-2013 yılları arasında ulusal indeksli dergilerde yayımlanan çalışmaları inceledikleri araştırmada, en çok çalışılan konunun öğretim yöntemi ve değer/beceri eğitimi olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmaların yanında, beceri/değer eğitimi ve disiplinde yer alan çeşitli konulara ilişkin yapılan çalışmaların incelendiği eğilim araştırmaları da vardır. Akbaş, Çolak ve Durmuş (2020), sosyal bilgiler eğitiminde 2005-2018 yılları arasında yapılan değer eğitimi çalışmalarını inceledikleri araştırmada, ağırlıklı olarak değer eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği, çalışmalarda nitel yöntemin sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Güleç (2020), 2000-2019 yılları arasında empati üzerine yapılmış lisansüstü tezleri incelediği araştırmada, ilgili konuda yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı, araştırmacıların cinsiyetleri gibi betimsel verilere yer vermiştir. Araştırma sonuçları, empati konusunda en fazla tezin Marmara Üniversitesi'nde yapıldığını göstermiştir. Güleç ve Hüdavendigâr (2020), 2008-2019 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi üzerine yapılan lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmada, tezlerde nicel yöntemin ağırlıklı olarak kullanıldığı, öğretmen adaylarının en fazla çalışılan örneklem olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kayaalp ve Karameşe (2020), 2003-2019 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanan vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerdeki eğilimleri inceledikleri araştırmada, tezlerde ağırlıklı olarak nicel yöntem kullanılsa da doktora tezlerinde karma yaklaşımlara ağırlık verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte çağdaş öğretim yaklaşımları/yöntemlerinin kullanımının vatandaşlık konularının öğretimine olumlu katkılar sağladığı ifade edilmiştir. Öner ve Öner (2017), 2006-2017 yılları arasında sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezleri incelediği araştırmada, en fazla tezin Gazi, Marmara ve Atatürk üniversitelerinde yapıldığını, ağırlıklı olarak kavram öğretimi, öğrenme-öğretme süreci ve yöntem-teknik konularının çalışıldığını belirlemiştir. Bununla birlikte çalışmalarda ağırlıklı olarak tarama ve deneme modellerinin kullanıldığını ifade etmişlerdir. Sözü edilen araştırmalar incelendiğinde doktora tezi düzeyinde yapılmış, sosyal bilgiler eğitimi genelindeki eğilimi inceleyen, yöntem ve içerik boyutunda kapsamlı incelemelerin yapıldığı güncel bir çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi konusunda Türkiye'de 2010-2019 yılları arasında yazılan doktora tezlerinin araştırma eğilimlerinin belirlenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda tezler; yıl, üniversite, konu alanı, yöntem, veri toplama araçları, örneklem, veri analizi ve çalışma konuları açısından incelenmiştir.

Yöntem

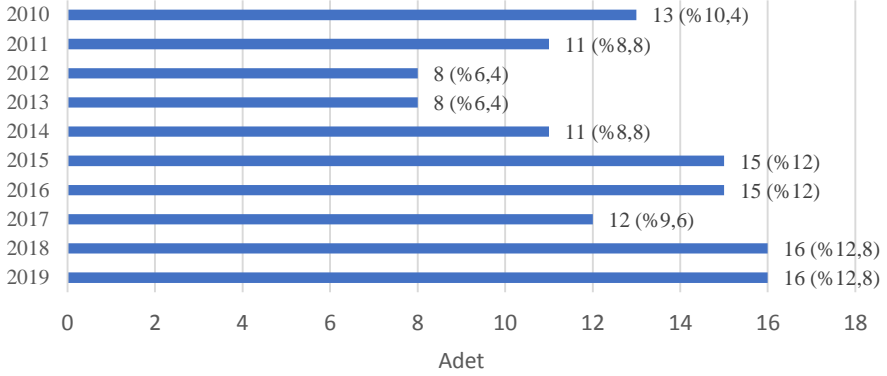
Bu araştırma bir betimsel içerik analizi çalışmasıdır. Betimsel içerik analizi çalışmaları; belirli bir konu üzerine yapılan araştırmaların incelendiği, bu araştırmalardaki ortak eğilimlerin belirlendiği, araştırma sonuçlarının değerlendirildiği sistematik çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Çalık & Sözbilir, 2014; Sözbilir, Kutu & Yaşar, 2012; Suri & Clarke, 2009). Çalışmada son 10 yılda Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılmış olan doktora tezleri incelenmiş ve alana ilişkin genel bir tablo ortaya konmak istenmiştir. Bu nedenle, araştırmanın betimsel içerik analizi çalışması olarak tasarlanması uygun görülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan, erişime açık, sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili son 10 yılda hazırlanmış olan doktora tezleri ele alınmıştır. Yapılan alanyazın taramasında kullanılan anahtar kelimeler; “Sosyal Bilgiler”, “Sosyal Bilgiler Dersi”, “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, “Sosyal Bilgiler Eğitimi”, “Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı”dır. Bu anahtar kelimeler; tez başlığı, tezde yer alan anahtar kelimeleri ve konu alanlarında ayrı ayrı taranmıştır. Böylelikle tez başlığında yer almamasına rağmen sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılmış olan dokuz adet tez de çalışmaya dâhil edilebilmiştir. 2020 yılı Ocak ayında bitirilen tarama sonrasında, sözü edilen ölçütlere uyan 125 doktora tezi çalışmada kullanılmıştır (Çalışmada kullanılan tezlerin listesi Ek 1.’de verilmiştir). Araştırma verilerinin toplanmasında Sözbilir vd., (2012) tarafından geliştirilmiş ve araştırmacı tarafından bazı değişiklikler yapılmış olan Yayın Sınıflama Formu (Bkz. Ek. 2) kullanılmıştır. Formda; tezin künyesi, konu alanı, yöntemi-tasarımı, veri toplama araçları, örnekleme, örnekleme yöntemi, veri analizi gibi bilgilerinin işlendiği yedi bölüm bulunmaktadır. İncelenen her bir tez için ayrı bir form doldurulmuştur. Rasgele seçilen her üç formdan biri, başka bir alan uzmanının teyidinde sunulmuş, gerekli noktalarda değişikliğe gidilmiş ve görüş birliği sağlanmıştır. Araştırma verileri içerik analizi ile analiz edilmiş, grafik ve şekillerle sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

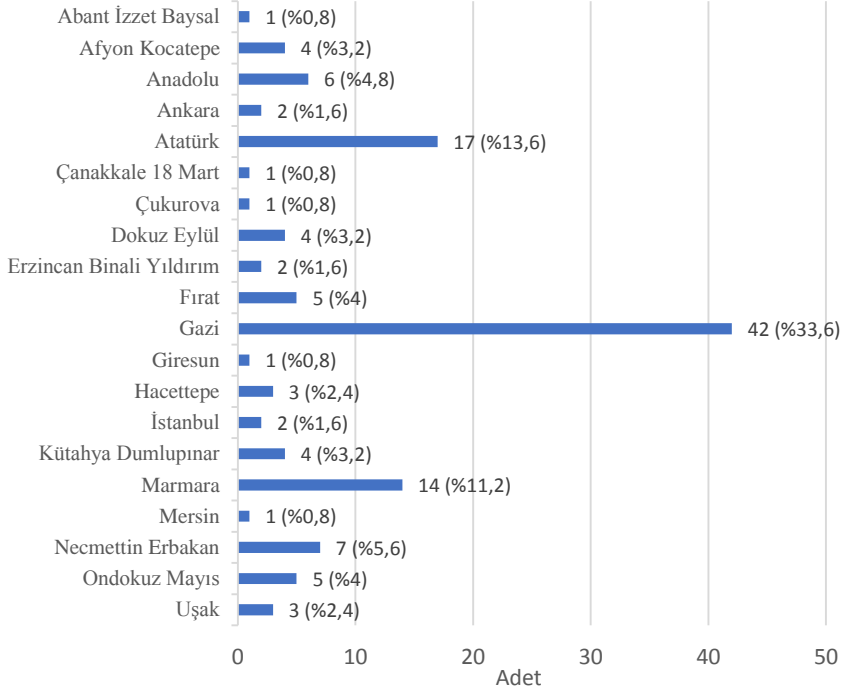
Bu bölümde analizlere ilişkin elde edilen bulgular açıklamalarıyla birlikte sunulmuştur. Yazılan tezlerin yıllara göre dağılımı Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Bulgulara göre sosyal bilgiler eğitimi konusunda en fazla tez %12,8 ile 2018 ve 2019 yıllarında yapılmıştır. Bu ortalamayı %12 ile 2015 ve 2016 yılları izlemektedir. Sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılan en az tezin ise % 6,4 ile 2012 ve 2013 yıllarına ait olduğu görülmektedir. Yazılan tezlerin 2010 yılından 2013 yılına kadar düşüş, 2014 yılından itibaren yükseliş eğiliminde olduğu söylenebilir.

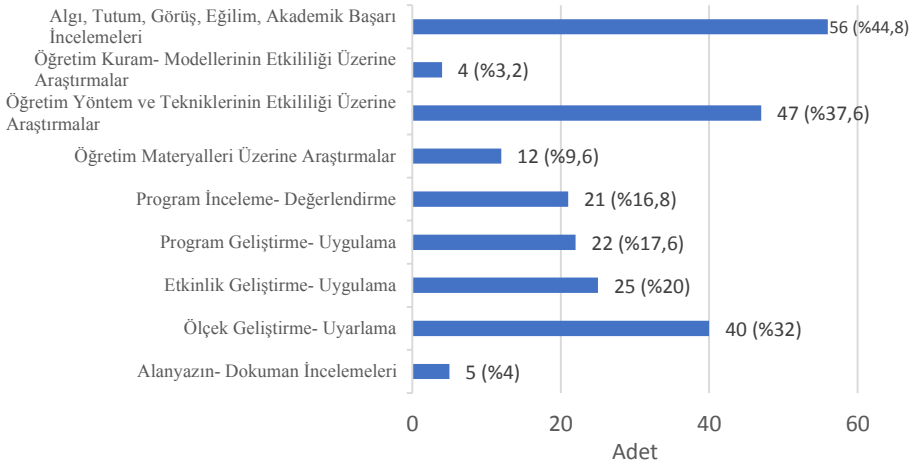
Sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı Grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, en fazla tezin %33,6 ile Gazi Üniversitesi’nde yapıldığı söylenebilir. Bu ortalamayı %13,6 ile Atatürk Üniversitesi, %11,2 ile Marmara Üniversitesi takip etmektedir. Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılan doktora tezlerinin % 58,4’ünün, sözü edilen üç üniversiteden çıktığını söylemek mümkündür.

Tezlerin konu alanlarına göre dağılımı Grafik 3’te verilmiştir.

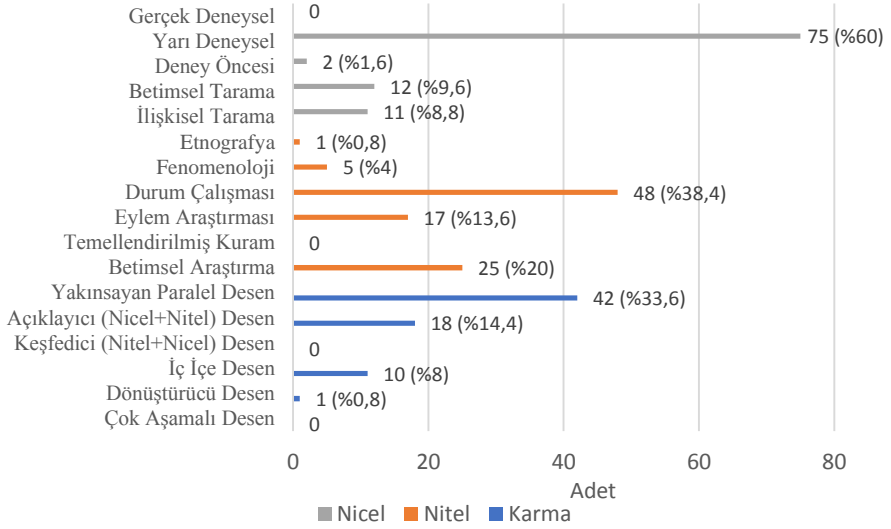

Grafik 3. Tezlerin genel konu alanlarına göre dağılımı

Hazırlanan tezlerin genel konu alanları incelendiğinde sosyal bilgiler eğitiminde en büyük ortalama olan %44,8 ile en fazla algı, tutum, görüş, eğilim, akademik başarı gibi düzey-erişi incelemelerine odaklanıldığı belirlenmiştir. Bu ortalama %37,6 ile öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililiğinin incelenmesi takip etmektedir. Çalışmaların %32'sinde ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmaları yapılmıştır. En az çalışmanın ise öğretim kuram-modellerinin etkililiği konusunda yapıldığı söylenebilir.

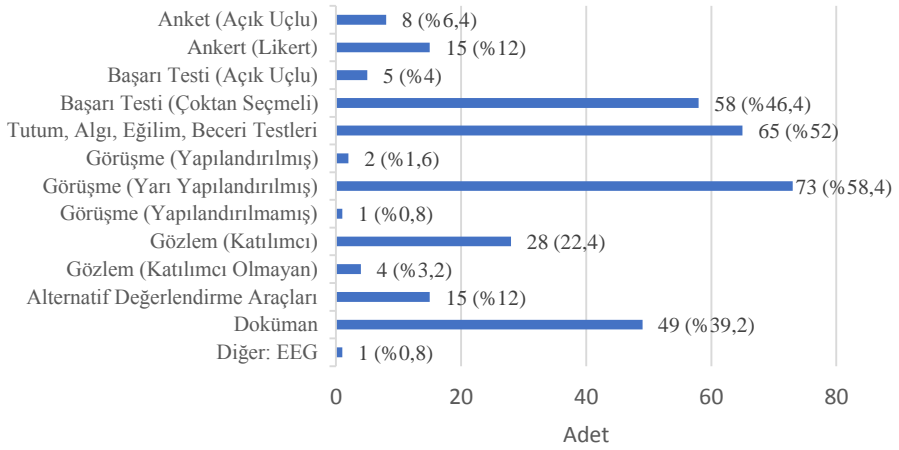
Çalışmaların yöntem ve desenlerine göre dağılımı Grafik 4’te verilmiştir.

Grafik 4. Tezlerin yöntem ve desenlerine göre dağılımı

Grafik 4 incelendiğinde, yapılan çalışmaların %80’inde nicel, %76,8’inde nitel, %56,8’inde karma yöntemlerin kullanıldığı gözlenmiştir. Araştırmaların %23,2’sinde yalnızca nicel, %20’sinde yalnızca nitel yöntem kullanılmıştır. Nicel boyut incelendiğinde; araştırmaların %61,6’sında deneysel çalışmalar yapıldığı, %18,4’ünde betimsel ve ilişkisel taramalar yapıldığı gözlenmiştir. Nitel boyut incelendiğinde; araştırmaların %38,4’ünde durum çalışmasına, %20’sinde betimsel araştırmaya, %13,6’sında eylem araştırmasına yer verilmiştir. Karma yöntem incelendiğinde; araştırmaların %33,6’sında yakınsayan paralel desen en fazla kullanılan desen olmuştur. Sosyal bilgiler eğitimi konusunda yapılmış olan çalışmalarda; gerçek deneysel desen, temellendirilmiş kuram, keşfedici desen ve çok aşamalı desenin kullanılmadığı belirlenmiştir.

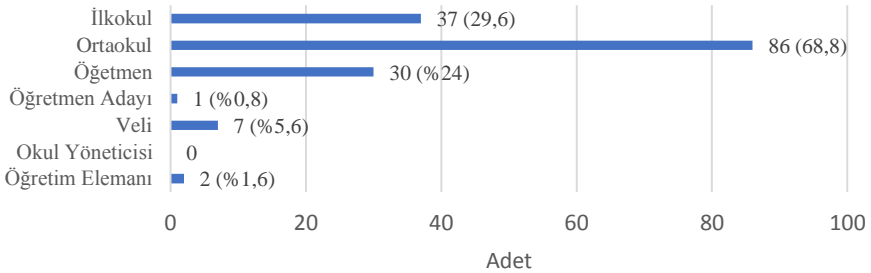
Grafik 5’te tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı verilmiştir.

Grafik 5. Tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı

Grafik 5 incelendiğinde, çalışmalarda en çok kullanılan veri toplama araçlarının %60,8 ile görüşmeler; %52 ile tutum, algı, eğilim, beceri testleri olduğu belirlenmiştir. Bu sıralamayı %50,4 ile başarı testleri izlemiştir. Ayrıca dokümanların da %39,2 ortalama ile çalışmalarda ağırlıklı olarak veri toplama aracı olarak kullanıldığı söylenebilir. Bulgular, alternatif değerlendirme araçlarının kullanımının %12'de kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte çalışmalardan sadece birinde beyindeki elektriksel faaliyetlerin incelendiği EEG [Elektroensefalografi] kullanılmıştır.

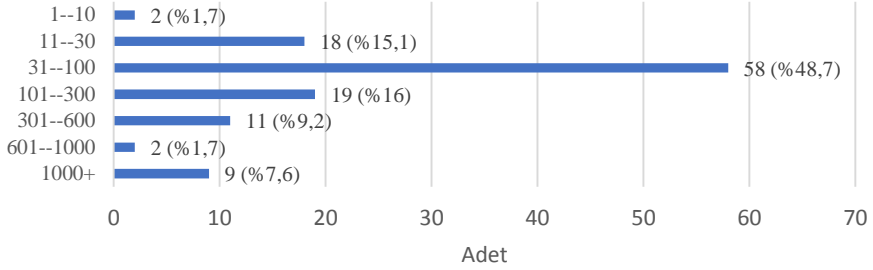
Grafik 6'da tezlerin çalışılan örneklemelere göre dağılımı verilmiştir.

Grafik 6. Tezlerin çalışılan örneklemelere göre dağılımı

Grafik 6 incelendiğinde, çalışmaların örneklemelerini %68,8 ile ağırlıklı olarak ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Bu ortalama %29,6 ile ilkokul öğrencileri, %24 ile de öğretmenler takip etmektedir. Tezlerde en az çalışılan gruplar ise okul yöneticileri, öğretmen adayları ve öğretim elemanları olmuştur.

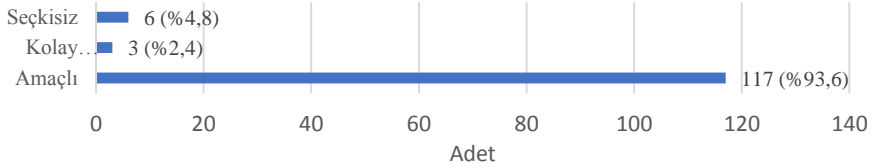
Grafik 7’de tezlerin örneklem büyüklüklerine göre dağılımı verilmiştir.

Grafik 7. Tezlerin örneklem büyüklüklerine göre dağılımı

Grafik 7 incelendiğinde, tezlerin %48,7’sinde “31-100” kişi aralığında bir örnekleme ulaşıldığı görülmektedir. Bu ortalamayı %16 ile “101-300”, %15,1 ile “11-30” kişi aralığı takip etmektedir. Bulgular, 300 üstü örnekleme ulaşan tezlerin ortalamasının %18,4 olduğunu göstermektedir.

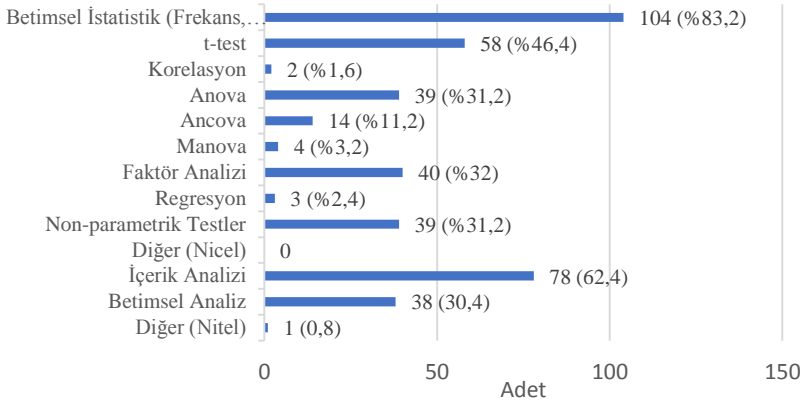
Grafik 8 tezlerin örneklem seçiminde kullanılan örnekleme yöntemine göre dağılımını göstermektedir.

Grafik 8. Tezlerin kullanılan örnekleme yöntemine göre dağılımı

Grafik 8 incelendiğinde, çalışmaların %93,6’sında amaçlı örnekleme yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu ortalamayı %4,8 ile seçkisiz, %2,4 ile kolay erişilebilir örnekleme yöntemleri takip etmektedir.

Grafik 9 tezlerde kullanılan veri analizlerinin dağılımını göstermektedir.

Grafik 9. Tezlerde kullanılan veri analizlerinin dağılımı

Grafik 9 incelendiğinde çalışmaların %83,2'sinde betimsel istatistiklerin, %62,4'ünde içerik analizinin ve %46,4'ünde t-testinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca çalışmaların %32'sinde faktör analizlerine başvurulmuştur. Bu ortalamaları %31,2 ile varyans analizi ve parametrik olmayan testler izlemektedir. Tezlerin bir tanesinde ise nitel veri analizi yöntemlerinden konuşma çözümlemesi kullanılmıştır.

Şekil 1'de sosyal bilgiler eğitimi konusunda hazırlanan tezlere ilişkin çalışma konularına yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler eğitimi konusunda hazırlanan tezlerde; beceri eğitimi, değer eğitimi, program geliştirme, program değerlendirme, öğretim yöntem-teknik-yaklaşım ve modellerinin etkililik incelemeleri ve eğitimde teknoloji entegrasyonu konularında çalışmalar yapılmıştır. Beceri eğitiminde düşünme becerileri, okuryazarlık, girişimcilik, öz denetim, çatışma çözme, problem çözme, araştırma, yaratıcılık gibi beceriler çalışılmıştır. Değer eğitiminde ise bilimsellik, sorumluluk, hak ve özgürlüklere saygı, vatanseverlik, estetik, büyüklere saygı gibi değerler çalışılmıştır. Program geliştirme çalışmalarında; çocuk hakları eğitimi, toplumsal cinsiyet, karakter eğitimi, değer ve beceri eğitimi üzerine programlar geliştirilmiştir. Program değerlendirme çalışmalarında; farklı ülke programlarının karşılaştırmaları, farklı sınıf düzeyi programlarının karşılaştırmaları, mevcut programların etkililiği ve programlarda yer alan konu-kavram-kazanım-öğrenme alanı incelemeleri yapılmıştır. Etkililik incelemelerinde; teknikler ve yaklaşımlar ağırlıklı olmak üzere, birçok yöntem, teknik, yaklaşım ve model incelenmiştir. Bu çalışmalarda; kalıcılık, motivasyon, tutum, değer, beceri, inanç, algı ve farkındalık üzerindeki etkiler incelenmiştir. Vatandaşlık eğitimi konusunda iyi vatandaşlık, dijital vatandaşlık, küresel vatandaşlık, kimlik inşası ve vatandaşlık bilinci ele alınmıştır. Teknoloji entegrasyonu konusunda ise internet tabanlı uygulamalar ve çoklu ortam tasarımları kullanılmıştır.

Tartışma, Sonuç

Araştırma sonuçlarına göre tezlerin yıllara göre dağılımının, 2012-2013 yılları haricinde birbirine yakın olduğu söylenebilir. Bununla birlikte 2018-2019 yıllarında çıkan tezlerin sayılarının arttığı ve bu yılların konuyla ilgili en çok tezin tamamlandığı yıllar olduğu ifade edilebilir. Ele alınan doktora tezlerinin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde Gazi, Atatürk ve Marmara üniversitelerinden çıkan tezlerin, diğer 17 üniversiteden çıkan tezlerin toplamından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler eğitimi konusunda diğer üniversitelerin, nicelik yönünden sözü edilen üç üniversitenin gerisinde olduğu yorumu yapılabilir. Bu durumun ortaya çıkışında sözü edilen üç üniversitenin, ilgili alanlardaki lisansüstü eğitim geçmişleri itibariyle, akademik alt yapı ve olanaklarının diğer üniversitelere göre daha iyi oluşunun etkili olduğu düşünülmektedir.

Yazılan tezlerin konu alanları incelendiğinde; sosyal bilgiler eğitiminde “algı, tutum, görüş, eğilim, akademik başarı incelemeleri” ve “öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililik incelemeleri” faaliyetlerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Şahin ve diğerlerinin (2011) 1990-2010 yılları arasındaki sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisansüstü tezlerini inceledikleri araştırmaları, en çok çalışılan konu alanının öğretim yöntem ve tekniklerinin incelemeleri olduğunu göstermektedir. Tarman ve diğerlerinin (2010) 1994-2010 yılları arasındaki lisansüstü tezleri, Duman ve İnel’in (2019) 2008-2014 yılları arasında yüksek lisans tezlerini incelediği araştırmalar da benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Bu bulgulardan hareketle, geçen süre boyunca çalışılan konu alanı eğiliminin benzerliğini koruduğu söylenebilir. Akaydın

ve Kaya'nın (2015) 2000-2013 yılları arasında yayımlanmış olan makaleleri incelediği araştırmaları da sosyal bilgiler alanında en çok çalışılan konulardan birinin öğretim yöntemlerinin etkililiği olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında lisansüstü tezlerle makalelerin de benzer eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Faaliyetlerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda tezlerin %71 gibi bir çoğunluğunda, çeşitli değişkenlere (algı, tutum, eğilim, görüş, başarı) yönelik etki araştırmalarının yapıldığı gözlenmiştir. Tezlerin %40'ına yakınında sosyal bilgiler öğretimine yönelik program geliştirme, etkinlik geliştirme ve bunları uygulama gibi girişimlerde bulunulmuştur. Yazılan tezlerin küçük bir kısmında ise (%16) ise araştırmacılar sosyal bilgiler öğretim programını inceleme-değerlendirme faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Canbulat ve diğerlerinin (2016) 1936-2015 yılları arasında ABD ve Kanada’da sosyal bilgiler eğitimi alanında yazılan lisansüstü tezleri inceledikleri araştırmaları; tezlerde gerçekleştirilen en yüksek orandaki faaliyetin (%37), sosyal bilgiler eğitimi programlarının etkililiğine ilişkin derinlemesine incelemeler olduğunu göstermektedir.

Araştırmacıların yaklaşık üçte biri (40), tezlerinde kullanacakları standardize ölçme araçlarını kendileri geliştirmiş ya da uyarlamışlardır (Ölçek uyarlayan çalışmaların birkaç tane olduğunu belirtmekte yarar vardır). Ancak incelenen toplam 125 araştırmadan yalnızca 22 tanesi 300 üzeri örneklem sayısına ulaşmıştır. Ölçek geliştirme aşamalarında kullanılacak örneklem sayılarının 300’ün üstü olması gerekliliği (Guadagnoli & Velicer, 1988) göz önünde bulundurulduğunda, çalışmalarda faktör analizi için yeterli örneklem sayılarına ulaşılmadığı yorumu yapılabilir. Bu araştırma kapsamında; geliştirilen ya da uyarlanan ölçeklerde ölçek geliştirme ve uyarlama ölçütlerinin ne düzeyde karşılandığıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır. Alanyazında konuyla ilgili yapılmış araştırmalar incelenerek mevcut durum hakkında bilgi sahibi olunabilir (Boztunç Öztürk, Eroğlu & Kelecioğlu, 2015; Gül & Sözbilir, 2015; Kaya Uyanık vd., 2017; Şahin & Boztunç Öztürk, 2018).

Tezlerin yöntem ve desenleri incelendiğinde, çalışmalarda deneysel girişimlere çok fazla yer verildiği söylenebilir. Araştırmalarında nicel yöntemleri kullanan araştırmacıların yarısından fazlası deneysel çalışmalar yapmışlardır. Nitel boyutta ise %40’a yakın bir oranda durum çalışmasına yer verilmiştir. Çalışmasında eylem araştırmasını kullanan araştırmacıların oranı ise %13’lerde kalmıştır. Öğretmen araştırması olarak da tanımlanan eylem araştırmalarının, tezlerde kullanım oranının oldukça az olduğu söylenebilir. Eylem araştırmalarının uzun soluklu, kapsamlı ve çaba gerektiren araştırmalar olması sebebiyle bu araştırmaların tercih edilme oranının az olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceye paralel olarak Beyhan (2013), eylem araştırmalarının çok zaman alması, geç sonuçlanması veya sonuçlanamaması gibi durumlardan dolayı araştırmacılar için cazip olmayabileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, incelenen araştırmalarda etnografya (1), fenomenoloji (5) araştırmalarının pek tercih edilmediği, temellendirilmiş kuram (0) araştırmasının da hiç kullanılmadığı söylenebilir. Oysa sosyal bilgiler araştırmalarında eleştirel teoriye

dönük girişimlerin daha fazla yer alması gerektiği düşünülmektedir. Son olarak, araştırmaların %23'ünde yalnızca nicel, %20'sinde yalnızca nitel yöntem kullanılmıştır. Geriye kalan araştırmaların ise tamamında karma yöntem kullanılmıştır. Bu bakımından, ele alınan tezlerde karma yöntem kullanımına önem verildiği ifade edilebilir. Canbulat ve diğerlerinin (2016) çalışması, ABD ve Kanada'da yazılan tezlerin büyük bir çoğunluğunun mevcut durumu inceleyen (tarama) araştırmalar olduğunu, araştırmacıların tezlerinde nicel yöntemleri çok az kullandıklarını göstermektedir. Bu açıdan Türkiye'deki tezlerin ABD ve Kanada'dakilerle farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tezlerde kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde nicel boyutta; tutum, algı, eğilim, beceri testlerinin (%52) ve çoktan seçmeli başarı testlerinin (46,4) ağırlıklı olarak kullanıldığı söylenebilir. Buradan hareketle standardize ölçme araçlarının kullanım oranının yüksek olduğu ifade edilebilir. Nitel boyutta ise ağırlıklı olarak görüşmelerden (60,8) ve dokümanlardan (%39,2) yararlanılmıştır. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımının ise düşük olduğu (%12) gözlenmiştir. Varışoğlu, Şahin ve Göktaş (2013), Türkçe eğitimi alanında yapılan araştırmalarda alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanım sıklığının oldukça az olduğunu (%3,5) belirlemişlerdir. Alternatif ölçme ve değerlendirme uygulamaları geleneksel uygulamalara göre daha fazla iş yüküne neden olmaktadır (Çelikkaya, Karakuş & Öztürk Demirbaş, 2010). Bununla birlikte bu araçların; ilişkisel karşılaştırmalarda kullanılabilmesi için standardize edilmesi gerekliliğinin, aracın tercih edilme oranını azalttığı düşünülmektedir.

2014 yılında tamamlanmış olan bir tezde ölçme aracı olarak EEG kullanılmıştır. Geçen 5 yıl sürede buna benzer herhangi bir girişimde bulunulmadığı gözlenmiştir. Eğitim araştırmalarında EEG ölçümü, göz takibi, nabız sayımı, deri iletkenliği gibi fizyolojik verilerin de kullanılmaya başlandığı ifade edilebilir (Crone & Van der Molen, 2007; Morrison, Rozak, Gold & Kay, 2019; Örün & Akbulut, 2019). Bu verilerin öğrenme-öğretmeyle ilgili yeni keşiflere kapı aralayacağını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal bilgiler eğitimi konusunda, bu verilerin de incelendiği araştırmaların yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitimi konusundaki tezlerin yaklaşık %70'ini ortaokul düzeyinde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. İlkokul düzeyinde yapılan çalışmalarda ise bu oran yaklaşık olarak %30'dur. Arada büyük bir fark var gibi görünse de, ilkokul düzeyinde bir sınıf (4. sınıf), ortaokul düzeyinde ise üç sınıf (5., 6., 7. sınıflar) olduğu göz önünde bulundurulduğunda yapılan araştırmaların düzeye göre dağılımının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tezlerde kullanılan veri analizleri incelendiğinde; nicel boyutta betimsel istatistiklerin, varyans analizlerinin, parametrik olmayan testlerin, faktör analizlerinin, regresyon analizlerinin kullanıldığı gözlenmiştir. İncelenen tezlerde; yapısal eşitlik modellemeleri, yol analizleri, kümeleme analizi vb. analizlere rastlanmamıştır. Nitel boyutta ise içerik analizinin ve betimsel analiz kullanıldığı

gözlenmiştir. Bunun haricinde yalnızca bir araştırmada konuşma çözümlemesine yer verilmiştir. Bu bulgu yukarıdaki paragraflarda bahsedilmiş olan “tezlerde kullanılan yöntemler” bulgusuyla birlikte düşünüldüğünde, üzerine tartışılması gereken bir tablo ortaya çıkmaktadır. Yazılan tezlerde alışlageldik denilebilecek yöntemlerin ve analizlerin kullanıldığı, mevcut eğilimlerin dışına çıkılmadığı düşünülmektedir. Barton’ın (2006, s.5) konuyla ilgili şu görüşlerinin önemli olduğu söylenebilir. *Sosyal bilgiler araştırmacıları alanın farklı bakış açılarına ve yenilikçi yaklaşımlara kapalı olduğunu düşünüyorlarsa yöntemlerin tartışmaya açılması olası değildir. Diğer taraftan; araştırmacıların farklı bakış açılarını uygulama girişimlerinin “hatalı” olarak nitelendirilmesi de bu girişimlere ket vuracaktır. Her iki durum da yöntemlerin tartışmaya açılmasının önünde engel oluşturmaktadır. Kim “yersiz ve bölücü” olarak nitelendirileceğini bile bile araştırma yöntemlerini tartışmak ister ki?* Tezlerdeki mevcut eğilimlerin devam ediyor olmasında Barton’ın değindiği etmenlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Tarman ve diğerleri (2010) araştırmalarında sosyal bilgiler alanında farklı düşünme yolları ve araştırma konuları üzerinde durularak alanın geliştirilmesi, araştırmacıların özgün konulara yönlendirilmesinin gerekliliğini benzer biçimde ifade etmektedirler.

Araştırma bulguları tezlerde; beceri eğitimi, değer eğitimi, program geliştirme, program değerlendirme, öğretim yöntem-teknik-yaklaşım ve modellerinin etkililik incelemeleri ve eğitimde teknoloji entegrasyonu konularında çalışmalar yapıldığını göstermektedir. Beceri eğitimi konusunda birçok beceri çalışılmakla birlikte; dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, sosyal katılım gibi becerilerin çalışılmadığı gözlenmiştir. Benzer biçimde değer eğitiminde; adalet, bağımsızlık, barış, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük tasarruf gibi değerlere çalışmalarda yer verilmemiştir. Teknoloji entegrasyonu konusunda yalnızca internet tabanlı uygulamalar ve çoklu ortam tasarımları kullanılmıştır. Geçit ve Kartal (2010) da sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine yaptıkları incelemede bilgisayar destekli sosyal bilgiler eğitimi konulu çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşmış ve yeni teknolojilerin incelenmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik gibi uygulamalar sosyal bilgiler öğretimine oldukça uygun olmasına rağmen, bu uygulamalara ilişkin çalışmalara rastlanmamıştır. Sözü edilen uygulamaların alandaki etkililiği üzerine incelemeler yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öneriler

İncelenen tezlerde, eylem araştırmalarının kullanım oranlarının oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Öğretmen araştırması olarak da tanımlanan bu araştırmaların kullanımının yaygınlaştırılmasının sosyal bilgiler eğitimi konusuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Benzer biçimde; etnografya, fenomenoloji ve temellendirilmiş kuram araştırmalarına da tezlerde yer verilmesinin olumlu etkilerinin olacağı düşünülmektedir.

İncelenen tezlerin yalnızca birinde, fizyolojik ölçümler gibi, farklı veri toplama çalışmalarına yer verildiği gözlenmiştir. Araştırmalarda fizyolojik verilerin de kullanılmasının sosyal bilgiler eğitimine farklı bakış açıları kazandıracağı söylenebilir.

Araştırmaların ölçek geliştirme ve uyarlama faaliyetlerinde yeterli örneklem sayısına ulaşılmadığı gözlenmiştir. Yazılan tezlerde, veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenilirlikleri konusunda daha titiz olunması gerektiği söylenebilir.

İncelenen araştırmalarda alışlageldik yöntemler ve veri analizlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Mevcut eğilimlerin dışına çıkılmasının alanyazına farklı bir bakış açısı sunarak, katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Eğitimde teknoloji kullanımı konusunda; sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik gibi uygulamalara ilişkin çalışmaların yapılmadığı gözlenmiştir. Sosyal bilgilerin doğasına oldukça uygun olan bu uygulamaların etkilerinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması ve Etik Bildirimi

Yapılan araştırmada çıkar çatışmasına yaşanan kişi ya da kurum olmadığı beyan edilmiştir. Yazar tüm etik kurallara uyduğunu bildirmiştir.

Kaynakça

- Akaydın, B., & Kaya, S. (2015). Türkiye’de ilkökul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında yapılan ve ulusal indeksli dergilerde yayınlanan araştırmalara yönelik bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30) , 251-264. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19576/208755>
- Akbas, Y., Colak, K., & Durmus, S. (2020). Content analysis regarding the studies on values and values education in social studies education. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(2), 282-301. <https://doi.org/10.15345/ijoes.2020.02.018>
- Akdağ, H. (2014). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye’deki yeri. R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Eds.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar - I* (1. baskı, s. 2-21) içinde. Pegem Akademi.
- Barr, R.D., Barth, J.L., & Shermis, S.S. (1978). *Defining the social studies*. Palm Springs, ETC Publications.
- Barton, K.C. (2006). Introduction. In Keith C. Barton (Ed.). *Research methods in social studies education: Contemporary issues and perspectives* (1st ed., pp. 1-10). Information Age Publishing.
- Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırma Dergisi*, 1(2), 65-89.
- Bolton, N. (2008). *Social studies education in the context of standards based education reform* (Order No. 3308486) [Doctoral dissertation, Louisville University- Kentucky]. ProQuest Dissertations & Theses Global.

- Boztunç Öztürk, N., Eroğlu, M.G., & Kelecioğlu, H. (2015). Eğitim alanında yapılan ölçek uyarlama makalelerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 123-137. <https://doi.org/10.15390/EB.2015.4091>
- Canbulat, T., Avcı, G., & Sipahi, S. (2016). ABD ve Kanada’da sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 351-370.
- Chapin, J.R. (2006). *Elementary social studies: A practical guide* (6th Ed.). Pearson Education.
- Chislett, A. (2008). *Using film to explore high school students’ cultural attitudes in social studies* (Order No. MR41997) [Master dissertation, Memorial University of Newfoundland- Newfoundland]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Crone, E.A., & Van Der Molen, M.W. (2007). Development of decision making in school-aged children and adolescents: Evidence from heart rate and skin conductance analysis. *Child development*, 78(4), 1288-1301. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01066.x>
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çelikkaya, T., Karakuş, U., & Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- Dilek, A., Baysan, S., & Öztürk, A.A. (2018). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yayımlanan tezlerin araştırılması: Bir içerik analizi çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/38760/331020>
- Duman, A., & İnel, Y. (2019). Review of master's theses in the field of social studies education between 2008 and 2014. *Universal Journal of Educational Research*, 7(1), 66 - 73. <https://doi.org/10.13189/ujer.2019.070109>
- Geçit Y., & Kartal, A. (2010, November 11-13). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya, Türkiye. <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/19.pdf>
- Guadagnoli, E., & Velicer, W.F. (1988). Relation to sample size to the stability of component patterns. *Psychological Bulletin*, 103(2), 265-275. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.103.2.265>
- Gül, Ş., & Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178). <https://doi.org/10.15390/EB.2015.4070>
- Güleç, S. (2020). The analysis of the concept of empathy skill in postgraduate social studies theses. *International Education Studies*, 13(5), 24-34. <https://doi.org/10.5539/ies.v13n5p24>
- Güleç, S., & Hüdavendigar, M. N. (2020). Examination of the postgraduate theses prepared under the title of literacy skills in the field of social studies education. *International Journal of Humanities and Research*, 4(3), 24-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhar/issue/52575/692095>

- Kaya Uyanık, G., Güler, N., Taşdelen Teker, G., & Demir, S. (2017). Türkiye’de eğitim alanında yayımlanan ölçek geliştirme çalışmalarının uygunluğunun çok yüzeysel rasch modeli ile incelenmesi. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 8(2), 183-199. <https://doi.org/10.21031/epod.291367>
- Kayaalp, F., & Karameşe, E.N. (2020). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi kapsamında hazırlanan “Vatandaşlık” konulu lisansüstü tezlerdeki eğilimler. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 744-785. <https://doi.org/10.29299/kefad.2020.21.01.020>
- Köksal, H. (2016). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı. R. Turan, T. Yıldırım (Eds.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (1. baskı, s. 35-57) içinde. Anı Yayıncılık.
- Maxim, G.W. (2006). *Dynamic for social studies for constructivist classrooms inspiring tomorrow’s social scientists*. Merrill Prentice Hall.
- Morrison, A.L., Rozak, S., Gold, A.U., & Kay, J. E. (2019). Quantifying student engagement in learning about climate change using galvanic hand sensors in a controlled educational setting. *Climatic Change* 159, 17-36. <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02576-6>
- Oğuz Haçat, S., & Demir, F. (2018). Sosyal bilgiler eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi (2002-2018) . *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15) , 948-973. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.510136>
- Oruç, Ş., & Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132. https://www.researchgate.net/profile/Sahin_Oruc/publication/228778499_SOSYAL_BILGILER_OGRETIMI_ALANINDA_YAPILAN_TEZ_CALISMALARI/links/56b36fa008ae2c7d5caede28.pdf
- Öner, G., & Öner, D. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz ve bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34 (2) , 13-34. <https://dergipark.org.tr/en/pub/buje/issue/37026/424747>
- Örün, Ö., & Akbulut, Y. (2019). Effect of multitasking, physical environment and electroencephalography use on cognitive load and retention. *Computers in Human Behavior*, 92, 216-229002E. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.11.027>
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1.baskı, s. 2-30) içinde. Pegem Akademi.
- Ross, E.W., Mathison, S., & Vinson. K D. (2014). Social studies curriculum and teaching in the era of standardization. E. Wayne Ross (Ed.). In *The social studies curriculum purposes, problems, and possibilities* (1st ed., pp. 25-50), State University of New York Press.
- Sözbilir, M., Kutu, H., & Yasar, M.D. (2012). Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. In D. Jorde, & J. Dillon (Eds). *Science Education Research and Practice in Europe: Retrospective and Prospective* (1st ed., pp. 341-374). Sense Publishers.
- Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Ş. Yaşar (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1. baskı, s. 41-55) içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Spring, J. (2005). *The American School: 1642-2004* (6th Ed.). Mc Graw Hill.

- Suri, H., & Clarke, D. (2009). Advancements in research synthesis methods: From a methodologically inclusive perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 395-430. <https://doi.org/10.3102/0034654308326349>
- Şahin, M., Göğebakan Yıldız, D., & Duman, R. (2011). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi tezleri üzerine bir değerlendirme. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(2), 96–121. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jsser/issue/19097/202614>
- Şahin, M., & Boztunç Öztürk, N. (2018). Eğitim alanında ölçek geliştirme süreci: Bir içerik analizi çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 191-199. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.375863>
- Tarman, B., Acun, Ç., & Yüksel, Z. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki tezlerin değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 725-746. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223432>
- Tarman, B., Güven, C., & Aktaşlı, İ. (2011). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin değerlendirilmesi ve alana katkıları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 391-410.
- Varişoğlu, B., Şahin A., & Göktaş, Y. (2013). Türkçe eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1767-1781. <https://doi.org/10.12738/estp.2013.3.1609>
- Yaşar, Ş. (2008). Sosyal bilgiler ve dünya vatandaşlığı. Ş. Yaşar (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (1. Baskı, s. 230-245) içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ekler

Ek 1.

Araştırmada kullanılan tezler

Ablak, 2017	Akhan, 2010	Akinci, 2011	Akkaya, 2014	Akpınar, 2011	Akşit, 2016
Aktepe, 2010	Alan, 2014	Altınok, 2019	Arcagök, 2016	Arsıntaş, 2015	Atalay, 2014
Avcı, 2019	Ay, 2018	Aydemir, 2011	Balbag, 2016	Bayır, 2015	Beldag, 2012
Bengiç, 2015	Bilici, 2018	Bozdoğan, 2018	Budak, 2012	Bulut, 2016	Bulut, 2018
Canbulat, 2014	Cevger, 2019	Çarıkcı, 2019	Çatak, 2014	Çelen, 2018	Çelik, 2016
Çelik, 2017	Çelikan, 2010	Çengelci, 2010	Çetin, 2018	Çimşir, 2019	Çırak, 2015
Çoban, 2016	Çolak, 2015	Daşdemir, 2019	Demir, 2011	Demir, 2018	Dere, 2017
Demirezen, 2011	Durmaz, 2019	Elikesik, 2013	Er, 2015	Erbil, 2019	Erdoğan, 2018
Gezer, 2016	Göfner, 2017	Gümüş, 2016	Gürbüz, 2018	Gürel, 2018	Gürgil, 2016
Gürkan, 2016	Hamarat, 2014	Hayıresever, 2010	İlhan, 2016	İlhan, 2013	İnel, 2014
Kafadar, 2019	Kan, 2012	Kansu, 2015	Kaptan, 2015	Kara, 2013	Karadeniz, 2012
Karaduman, 2011	Kardaş İşler, 2019	Kartal, 2017	Katılmış, 2010	Kaymakçı, 2010	Kılcan, 2013
Kırıkçı, 2017	Koca, 2014	Koçoğlu, 2012	Kuru, 2016	Meral, 2018	Merç, 2017
Mertol, 2014	Nayci, 2017	Oğuz, 2013	Önger, 2019	Öteleş, 2019	Özdiyar, 2015
Özel, 2013	Özensoy, 2011	Özkaral, 2015	Öztürk, 2011	Özunal, 2015	Özür, 2010
Pala, 2019	Palaz, 2017	Polat, 2016	Sabancı, 2014	Sarı, 2019	Sarıtepeci, 2016
Seçgin, 2012	Selanik Ay, 2010	Serin, 2014	Sezginsoy, 2011	Sönmez, 2010	Şekerci, 2018
Şener, 2013	Tahiroğlu, 2011	Taneri, 2017	Tarhan, 2018	Taş, 2016	Taşyürek, 2017

Taze, 2018	Torun, 2015	Tural, 2011	Turgut, 2018	Türe, 2018	Türk, 2017
Ulusoy, 2015	Uygun, 2012	Uysal, 2010	Ünlü, 2012	Yakar, 2019	Yasul, 2019
Yalar, 2010	Yeşiltaş, 2010	Yılar, 2015	Yıldız, 2015	Yontar, 2013	

* Araştırmaya dâhil edilen tez sayısının fazlalığından tezlerin isimlerine yer verilememiştir.

Ek 2. Yayın sınıflama formu

KÜNYE					
Tezin Adı					
Yazar					
Yıl					
Üniversite					
A. KONU					
☐ 1. Tutum / Algı/ Görüş vs. İncelemeleri ☐ 2. Öğretim Kuram ve Model Etkiliğinin İncelenmesi		☐ 3. Öğretim yöntem ve tekniklerinin etkililiğinin incelenmesi ☐ 4. Öğretim Materyalleri Üzerine Araştırmalar		☐ 5. Program İnceleme/ Değerlendirme ☐ 6. Program Geliştirme- Uygulama	
		☐ 7. Etkinlik Geliştirme- Uygulama ☐ 8. Ölçek Geliştirme/ Uyarlama		☐ 9. Alanyazın / Doküman İncelemesi ☐ 10. Diğer:	
B. METOD / TASARIM					
NİCEL		NİTEL		KARMA	
Deneyssel ☐ 1. Gerçek Deneyssel ☐ 2. Yarı Deneyssel ☐ 3. Deney Öncesi		Deneyssel Olmayan ☐ 4. Betimsel Tarama ☐ 5. İlişkisel Tarama ☐ 6. Karşılaştırma		Etkileşimli ☐ 7. Etnografya ☐ 8. Fenomenoloji ☐ 9. Durum Çalışması	
		Etkileşimsiz ☐ 10. Eylem Araştırması ☐ 11. Temellendirilmiş Kuram ☐ 12. Betimsel Araştırma		☐ 13. Yakınsayan Paralel ☐ 14. Açıklayıcı (Nitel+Nitel) ☐ 15. Keşfedici (Nitel+Nitel) ☐ 16. İç İççe ☐ 17. Dönüştürücü ☐ 18. Çok Aşamalı	
C. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI			D. ÖRNEKLEM		
1. Anket ☐ 1. Açık Uçlu ☐ 2. Likert ☐ 3. Diğer			☐ 1. Birinci Kademe ☐ 2. İkinci Kademe ☐ 3. Öğretmen ☐ 4. Öğretmen Adayı ☐ 5. Veli ☐ 6. Yönetici ☐ 7. Akademisyen		Büyüklik ☐ 1. 1-10 ☐ 2. 11-30 ☐ 3. 31-100 ☐ 4. 101-300 ☐ 5. 301-600 ☐ 6. 601-1000 ☐ 7. 1000+
2. Başarı Testi ☐ 1. Açık Uçlu ☐ 2. Çoktan Seçmeli ☐ 3. Diğer ☐ 3. Tutum, Algı, Eğitim, Beceri Testleri					
4. Görüşme ☐ Yapılandırılmış ☐ Yarı-yapılandırılmış ☐ Yapılandırılmamış					
5. Gözlem ☐ Katılımcı ☐ Katılımcı Olmayan ☐ 6. Alternatif Değerlendirme Araçları (Portfolio, Kavram haritası vs.) ☐ 7. Doküman ☐ 8. Diğer			E. ÖRNEKLEME YÖNTEMİ ☐ 1. Seçkisiz ☐ 2. Kolay Erişilebilir ☐ 3. Amaçlı		
F. VERİ ANALİZİ					
NİCEL		NİTEL			
Betimsel İstatistik ☐ 1. Frekans/ Yüzde / Ortalama-SS vs.		Kestirimsel ☐ 2. t-Test ☐ 3. Korelasyon ☐ 4. ANOVA ☐ 5. ANCOVA ☐ 6. MANOVA ☐ 7. Faktör Analizi ☐ 8. Regresyon ☐ 9. Non-parametrik ☐ 10. Diğer.....		☐ 11. İçerik Analizi ☐ 12. Betimsel Analiz ☐ 13. Diğer.....	

Extended Abstract

Social changes force us to change our perspective on both the content and teaching of the social studies education over time. At the same time social studies curriculum continues its development from past to present (Bolton, 2008; Spring, 2005; Öztürk, 2009). This development is based on the accumulation of knowledge in the literature. There are many studies on the teaching of the social studies course, which has played such a big role in preparing the individual for life and bringing them into society. Some of these studies are PhD theses in the field. The study of Tarman, Güven and Aktaşlı (2011) shows that many researchers who have prepared a PhD thesis in the field of social studies education are academicians at universities. In other words, these studies are used to get the title of PhD and to take place in the academy. At the same time these studies are long-term, comprehensive and subject to the supervision of the advisors, thesis committees and juries. In addition, these studies reflect the trends of the relevant departments in universities and lead new studies and educational policies (Canbulat, Avcı & Sipahi, 2016) in the field of social studies teaching. For the aforementioned reasons, in this study, it was decided to investigate doctoral theses on social studies teaching. It is thought that determining the trends in the theses and drawing a framework about the current situation may contribute to the literature.

The aim of the study is to investigate the trends between the years 2010-2019 conducted research in the doctoral theses in Social Studies Education in Turkey. For this purpose, theses were evaluated in terms of the year, university, subject, method, data collection tools, sample, data analysis and study topics. With this study, the current status and trends of theses on social studies teaching were tried to be revealed. Suggestions were made for the further researches.

The research was designed as a descriptive content analysis study. Descriptive content analysis studies are defined as systematic studies in which researches on a specific subject are examined, common trends in these researches are determined, and research results are evaluated (Çalık & Sözbilir, 2014; Sözbilir, Kutu & Yaşar, 2012; Suri & Clarke, 2009). In this study, PhD theses in the field of social studies teaching in the last 10 years are examined and it is aimed to reveal a framework related to the field. In this context, it is appropriate to design the research as a descriptive content analysis study. In the study, PhD theses in the National Thesis Center that are open access and prepared in the last 10 years related to social studies education are examined. Keywords used in literature review; “Social Studies”, “Social Studies Lesson”, “Social Studies Education”, “Social Studies Teaching”, “Social Studies Curriculum”. The keywords were searched in title, keywords and subject sections. Thus, although not included in the thesis title, nine theses made within the scope of the social studies lesson could be included in the study. 125 doctoral theses that meet the criteria were used in the study (The list of theses used in the study is given in Appendix 1). The Publication Classification Form (See Appendix 2), which was

developed by Sözbilir et al. (2012) and made some changes by the researcher, was used in collecting the research data. There are seven sections in the form that contain information such as the thesis's identity, subject area, method-design, data collection tools, sample, sampling method, data analysis. A separate form was filled in for each thesis examined. One of every three randomly selected forms were submitted to the confirmation of another area specialist. Changes were made when necessary to ensure consensus. Research data were analyzed using content analysis and presented with graphs and figures.

Findings show that in the majority of the theses, impact researches on various variables were conducted and experimental attempts were made. In qualitative dimension, case studies were generally preferred; action research, ethnography, phenomenology and grounded theory were not preferred. Skills such as digital literacy, media literacy, political literacy, awareness of stereotypes and prejudice, using evidence, social participation have not been studied in skill training. Values such as justice, independence, peace, solidarity, sensitivity, honesty and saving were not take place in value education subject. Internet-based applications and multimedia deigns were used in technology integration subject. Although applications such as augmented reality and virtual reality are quite suitable for teaching social studies, they have not been studied.

It has been observed that conventional methods and data analysis are used predominantly in the investigated studies. It is thought that going beyond the current trends will contribute to the literature by providing a different perspective.